

למצות האב לחלל שבת במלאכה שהיא בכרת, בכגון שאמר שחוט לי או בשל לי בשבת.

אלא בא "אני ה'" להשמיענו, שאין לציית להם לעבור אפילו על לאו ד"מחמר" בשבת, שאינו בכרת אלא רק בלאו.

והיינו, שאסור לו לאדם לעבור עם בהמתו [חמורו] בשבת, כגון שמניח עליה משא, ומובילה ברשות הרבים ["מחמר" אחריה].

וכן שאר מלאכות שאינו עושה אותן בעצמו, אלא מפעיל את בהמתו לשם עשייתן.

ומקור האיסור הוא מ"לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך" [שמות כ].

אך הוא אינו בכלל שלשים ותשע מלאכות שבת שחייבים עליהן כרת, אלא הוא רק איסור לא תעשה.

ונמצא, כי שוב, אין לנו מקור שאפילו לא תעשה שיש בו כרת נדחה מפני מצות עשה. וחזרת השאלה מה צורך יש ב"עליה" למעט יבום של ערוה! ?

ותמהה הגמרא על דחיית הראיה:

אם תאמר כי "אני ה'" בא ללמד שאין לציית לאב ואם כאשר הם מצווים לעבור על "מחמר", שהוא איסור לא תעשה, תתעורר תמיהה גדולה:

תלמוד לומר: [ויקרא יט] "איש אמו ואביו תיראו, ו[בכל זאת] את שבתותי תשמורו, [כי] אני ה'!" —

"אני ה'" — ולפיכך, כולכם, איש, אביו, ואמו — חייבין בכבודי, ואין כבודי נדחה מפני כבוד אב ואם.

מאי לאו, המדובר כאן הוא בכגון דאמר ליה אביו: שחוט לי בשבת, או בשל לי בשבת.

ובא הכתוב ללמד שאין מצות כיבוד אב דוחה שבת.

ומדייקת הגמרא: וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו, אני ה',

הא לאו הכי — דחי מצות כיבוד אב ואם את איסור מלאכת שבת, על אף שיש בה איסור סקילה!

והוא הדין שיש לה למצות יבום לדחות איסור ערוה שיש בו כרת.

ולכן איצטריך "עליה" למעט זאת, כמו שהוצרך הכתוב "אני ה'" למעט כיבוד אב ואם מדחיית מלאכת שבת.

ודוחה הגמרא: לא תדייק מכאן, שלולי הפסוק "אני ה'", היתה מצות כיבוד אב ואם דוחה את מלאכת שבת, על אף שהיא בכרת!

א-1 כי אין צורך ללמוד מ"אני ה'", שאין לשמוע

ומתריצים הראשונים [הראב"ד בתורת כהנים, קדושים ז' פרשה ב מתניתא יח, וכן הביא המאירי] שהקשר בין חוטי הצמר לבין בגד הפשתים עדיף מתערובת צמר ופשתים בחוט, והוא כלאיים מכל שכן!

ופשתים, והוא צריך להיות ארוג בבגד. ורבינו תם הקשה, שהרי מצינו כלאיים בציצית, ושם אין חוט הצמר מורכב מתערובת עם פשתים אלא קושרים את חוט הצמר אל בגד הפשתים.

יכול ישמע לו בנו?

תלמוד לומר: [ויקרא יט] "איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמורו, אני ה'" —

"אני ה'" — כולכם חייבין בכבודי!

ואם אכן לאוין של שבת אינם נדחים מפני מצות כיבוד אב מפני שהם יותר חמורים, כיצד לומד התנא בברייתא משבת להשבת אבידה!

ומכח התמיהה הזאת, חוזרת בה הגמרא מלהעמיד את הברייתא בלאו של מחמר, אלא מעמידה אותה שוב כמו שהיא הניחה תחילה, שמדובר בה באב המצווה את בנו לשחוט לו ולבשל לו בשבת.

והיתה מכאן ראייה, שרק משום שאמר הכתוב "את שבתותי תשמורו, אני ה'", אין לו לבן לשמוע לציווי אביו לחלל את השבת, כיון שהאב ובנו מצווים בכבוד ה', וכבוד ה' עדיף על כבוד אב.

אבל מבחינה עקרונית של דיני דחיה, עשה דוחה אפילו לא תעשה שיש בו כרת. ולכן איצטריך "עליה", לומר שמצות ייבום אינה דוחה לאו של עריות.

ואפילו הכי, שאין זה אלא איסור לא תעשה שאין בו כרת, בכל זאת לא דחי מצות כיבוד אב ואם את איסור "מחמר"!

אם כן, יקשה לך קושיה גדולה מצד אחר:

אלא, הא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה — ליגמר מהכא, נלמד מכאן, דלא ידחי עשה את לא תעשה, כלל.

וכי תימא לתרץ: שאני לאוי דשבת, דחמירי, שכל המחלל שבת הרי הוא כעובד עבודת כוכבים, ולכן אפילו לאו גרידא של שבת אינו נדחה מפני מצוה.

עדיין יש להקשות: והא מצינו תנא שבעלמא קאי, שלומד על שאר איסורים שבעולם ממלאכת שבת, שאינם נדחים מפני עשה.

ולא קפריך, לא מצינו שפורכים את דבריו, שאין ללמוד מלאוין של שבת שאינן נדחים מפני מצוה, היות ולאוי שבת הם חמורים.

דתניא: יכול אמר לו אביו של כהן לבנו: היכנס לבית הקברות, והיטמא כדי להשיב אבידה.⁽¹⁾

או שאמר לו: אל תחזיר אבידה!

ובדבר זה נחלקו הראשונים. שיטת הריטב"א שאין אדם צריך לשמוע בקול אביו ואמו אלא בדבר שהוא לתועלתם, ובצוותו "הטמא" הוא בכגון שביקש לבשל לו במקום טמא, כשאי אפשר בלא זה. וכן היא שיטת התוס' והר"ח [לפי דיוק הגר"א שו"ע יו"ד סוף סימן ר"מ]. ונפקא מינה, שאינו צריך להשמע לאביו במקום שמצוהו לשאת אשה מסוימת, או

1. רש"י מעמיד שאמר לו אביו להטמא להשיב אבידה, ולא פירש שאמר לו להחזיר אבידתו שלו. וכתב הריטב"א שלפי דברי רש"י, היתה בקשת אביו דבר שהוא לבטלה, ולא לשום דבר [ועיין בערוך לנר שגם הוא דייק מלשון רש"י]. וכתב הריטב"א שאינו נכון, כי למה יצטרך הבן לשמוע לאביו בדבר שאינו אלא רשות, וכל שכן שאינו צריך לשמוע לו בדבר הרשות, שאין בו תועלת לאביו, אך יש בו עבירה.

ומביאה הגמרא פירכא נוספת:

אלא, עדיין יש להקשות, שאין ללמוד ממצות כיבוד אב ואם למצות ייבום, **משום דאיכא למויפרד**:

מה להנך, שחיטה ובישול בשבת לצורך קיום מצות כיבוד אב ואם, **שכן** הן "הכשר **מצוה**"! (2)

שבמצב כזה, כאשר אביו מצוהו לחלל שבת לכבודו, לא יתכן לו לבן לקיים מצות כיבוד אב אלא אם כן יחלל את השבת. ונמצא שחלול השבת זהו "הכשר קיום המצוה". ["הכשר", משמעותו — היכולת הבלעדית].

ולכן, אילולי מיעוט הפסוק "אני ה'", היתה מצות כיבוד אב דוחה אפילו את איסור המלאכה בשבת, על אף שהוא בכרת.

אבל במצות יבום אינה נחשבת הביאה ביבמה כ"הכשר מצוה", כי יתכן לקיים את מצות ייבום שלא בכיאה, שהרי יש אפשרות לחלוץ לה. ולכן אי אפשר ללמוד ממצות כיבוד אב ואם להתיר ביאה ביבמה שהיא ערוה.

ושוב חוזרת הקושיה: לשם מה איצטריך "עליה"?!
ומביאה הגמרא מהלך אחר:

ומביאה הגמרא מהלך אחר:

אלא, **סלקא דעתך**, תיתי ביאה ביבמה שהיא ערוה — **מבנין בית המקדש**.

דתניא: יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת?

תלמוד לומר: [בספר ויקרא יט ג] "את שבתותי תשמורו, ומקדשי תיראו, אני ה' אלהיכם" —

מלמד הכתוב ש"כולכם", אפילו "כבוד המקדש" — **חייבין בכבודי**.

ומניחה הגמרא: **מאי לאו**, האם לא עוסקת הברייתא **בבונה ופותר בשבת**, לצורך בנין המקדש.

וטעמא דכתב רחמנא את "שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" — אני ה',

להמנע מלשאת אשה שהבן חפץ בה.

שיטת הרשב"א היא, שיש חיוב לשמוע בקול אביו ואמו גם כשאין להם הנאה מכך, אך אין כלל מצוה לשמוע להם אם כרוך המעשה בדבר עבירה, וכגון אם אמר לו אביו להטמא שלא לצורכו.

וביאר החזון איש [קידושין סימן קמח] דבריו, כיון שעיקר הכיבוד הוא בדבר שיש לאביו הנאה, אין לכיבוד גרידא כח של מצות עשה "גמורה" שידחה לאו.

שיטת רש"י [לפי ביאור הריטב"א] שבכל

ציווי של אביו ואמו יש מצות כיבוד אב ואם, בין יש להם הנאה ובין לא, אלא שהמיעוט "כולכם חייבים בכבודי" מלמד שאין צריך לשמוע להם בדבר עבירה, ואין אומרים יבוא עשה וידחה לא תעשה.

2. רש"י ד"ה הכשר מצוה, מבאר, שאפשר לומר שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בעלמא, אך ביבום הוא אינו דוחה, היות ואפשר בחליצה. והקשו עליו התוס' וכל הראשונים, הרי יש לנו את הכלל שכל שאינה עולה ליבום אינה

שהמחלל שבת הרי הוא כעובד עבודת כוכבים, ולכן הם לא נדחים מפני עשה אפילו כשאין בהם אלא לאו גרידא ללא כרת. ואין ללמוד מהם לשאר הלאוים.

והא מצינו **תנא**, **שבעלמא קאי**, שלומד מלאוים של שבת לשאר לאוים שאין בהם כרת שאינם נדחים מפני מצות כיבוד אב.

ולא **קא פריך**! לא מצינו שיפרכו דבריו מחמת החילוק הזה, שלאין של שבת הם יותר חמורים ואין ללמוד מהם ללאוים אחרים.

דתניא: **יכול אמר לו אביו של כהן לבנו: היטמא למת!**

או שאמר לו: אל תחזור אבידה!

יכול ישמע לו?

תלמוד לומר: "איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמורו, אני ה'!" — כולכם חייבים בכבודי!

ומכח התמיהה הזאת, חוזרת בה הגמרא מהדחייה, ואומרת שאכן מדובר במלאכת בונה וסותר.

ולכאורה היה מקום ללמוד מבנין המקדש, שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. ולכן איצטריך "עליה", לומר שבמקום יבום לא דוחה מצות היבום את איסור הערוה.

אך מביאה הגמרא דחייה אחרת:

הא לאו הכי, לולי המיעוט המיוחד של הפסוק, שאין בנין בית המקדש דוחה שבת מהטעם ש"כולכם חייבים בכבודי" — דחי מצות בנין המקדש את איסור מלאכת שבת, אפילו במלאכות בונה וסותר, שחייבים עליהן כרת.

ולכן איצטריך "עליה" ללמד שמצות יבום אינה דוחה איסור ערוה.

ודוחה הגמרא את הראיה:

לא במלאכת בונה וסותר הוצרך הכתוב לאסור, כי גם לולי הכתוב הזה אנו יודעים שאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.

אלא כונת הכתוב לאסור את בנין בית המקדש בשבת אפילו ב**לאו ד"מחמר"**, שאין בו כרת, ולולי הלימוד מהפסוק, הוא היה נדחה מפני מצות בנין המקדש.

אלא שתמיהה הגמרא על הדחיה הזאת, כי אם תעמיד את הלימוד הזה של הברייתא רק ב**לאו דמחמר**, תתעורר תמיהה רבתי:

ואפילו הכי, שאין זה אלא לאו, **לא דחי** מצות בנין בית המקדש את ה**לאו** של מחמר?!

ואלא, הא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה —

ליגמר **מחכא דלא דחי עשה ללא תעשה!**

וכי תימא, שאני לאוי דשבת, דחמירי,

וכנראה שסובר רש"י שאילולי "עליה", היא היתה צריכה חליצה, וכל שאלת הגמרא שאין צורך ב"עליה" הוא לענין הלימוד למעט מיבום, אך לא לענין הפטור מחליצה.

עולה לחליצה, ואם היא אינה מתייבמת, הואיל ואפשר בחליצה, הרי היא צריכה להיות פטורה לגמרי, מכח הכלל שכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה.

אלא, עדיין אין מכאן ראייה ליבום.

משום דאיכא למיפרך: מזה להנך, בונה וסותר במלאכת המקדש, שכן הן "הכשר מצוה"!

שאי אפשר לבנות את המקדש בשבת מבלי לעבור על מלאכת בנין, ולכן אילולי הלימוד מ"אני ה'", היתה מצות בנין בית המקדש דוחה איסור מלאכה בשבת.

אבל אין מכאן ראייה למצות יבום, לפי שאין הביאה נחשבת "הכשר מצוה", היות ואפשר לחלוץ לה.

ותמהה הגמרא: אם בא "אני ה'" לומר שאפילו הכשר מצוה אינו דוחה שבת, למה הוצרך הכתוב לחזור ולומר בבנין בית המקדש "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, אני ה'", כדי ללמוד ממנו שאין מצות בנין בית המקדש דוחה שבת?!?

והרי די היה לו לכתוב את "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו — אני ה'", ללמד שאפילו הכשר מצוה של כיבוד אב אינו דוחה שבת, כיון ש"אתה ואביך חייבים בכבודי", ותיפוק לי — מזהתם!

משם, מכיבוד אב, נלמד שגם מצות בית המקדש אינה דוחה שבת אפילו כשהיא "הכשר מצוה" [שאי אפשר לבנות בשבת מבלי לעבור על מלאכת בונה].

ואם בכל זאת חזר הכתוב בבנין בית המקדש לומר שאינו דוחה שבת מחמת מיעוט הפסוק "אני ה'" — כולכם חייבים בכבודי, משמע שבא הכתוב לומר שאילולי המיעוט [המיוחד לבניית המקדש בשבת] היתה מצות

בנין המקדש דוחה שבת, גם אם לא היתה הכשר מצוה.

ולכן איצטריך עליה, לומר שאין מצות היבום דוחה איסור ערוה.

ומיישבת הגמרא את התמיהה, ולאור זאת שוב אין ראייה מכאן שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת:

אין הכי נמי, אכן זה שאין בנין בית המקדש דוחה שבת אפילו שהוא הכשר מצוה, למדים זאת מהכשר מצוה של כיבוד אב שאינו דוחה שבת.

ומה שתמהנו: "ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" — למה לי?

מיבעי ליה, לכדתניא:

יכול יתיירא אדם ממקדש?

תלמוד לומר: "את שבתותי תשמורו, ואת מקדשי תיראו".

נאמרה "שמירה" בשבת, ונאמר "מורא" במקדש.

והקישן הכתוב, בכך שכתבן יחד בפסוק אחד, ללמדך:

מזה "שמירה" האמורה בשבת, לא משבת 1-1 אתה מתיירא, שהרי לא נאמר בה "מורא", אלא מהקב"ה, ממי שהזהיר על השבת.

אף מורא האמור במקדש —

לא ממקדש אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר